

## ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ, ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

О.В. Лапін, к.е.н., доцент  
Велієва Майя (Туркменістан)

*Одеський національний політехнічний університет  
м. Одеса, Україна*

Інноваційна діяльність має особливе значення в сучасній економіці. Інновації розглядаються в якості основного засобу, що забезпечує стабільний ефективне зростання економіки.

Визначення поняття «інновація» розглядалося багатьма вченими. Сучасна економічна наука трактує поняття «інновації» як кінцевий результат діяльності, що одержав втілення у вигляді нового і удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг.

Світовий досвід показує, що перехід до інноваційної економіки можливий на основі залучення в процес виробництва інтелектуальної власності та ефективного її використання.

Аналіз статистичних даних свідчить про негативні тенденції у сфері формування та використання інтелектуальної власності в нашій країні.

Інтелектуальна власність, зарахована на баланс підприємства, набуває статусу нематеріальних активів. Рівень нематеріальних активів може дати уявлення про стан і можливості інноваційного розвитку підприємства.

За даними Держкомстату України частка нематеріальних активів у балансі промислових підприємств та в цілому по економіці залишається низькою - менше 1%. [1] У розвинених країнах цей показник становить від 50 до 85% майна підприємства. [2]

У світі інтелектуальна власність розглядається як найбільш прибутковий товар. Так, наприклад, доходи від ліцензування прав інтелектуальної власності в США за останні 20 років зросли з 14 млрд. Дол. до 500 млрд. дол. В Україні витрати за договорами про передачу прав інтелектуальної власності перевершили доходи в 7 разів. [1]

До числа негативних тенденцій в плані створення та використання інтелектуальної власності слід віднести систематичне зниження питомої ваги розробок, що володіють істотною новизною (винаходів).

У якійсь мірі, такий стан є закономірним, оскільки в країні безперервно знижується чисельність працівників, зайнятих науковою та науково-технічною діяльністю.

Розрахунки, виконані за даними Держкомстату, показують, що в Україні число виконавців наукових та науково-дослідних робіт в розрахунку на 1000 осіб приблизно в 2 рази нижче, ніж у Німеччині та в 2,8-2,9 рази - ніж у Росії. Кількість винахідників і раціоналізаторів в Україні з 1991 року скоротилося більш ніж у 20 разів. [1] Щорічно знижується кількість підприємств, зайнятих проведенням і впровадженням інновацій. Це, з одного боку веде до відставання в економічному розвитку, а з іншого - ставить під сумнів реальність виконання задекларованого переходу економіки на інноваційний шлях розвитку.

Інноваційна модель заснована на всебічному і повноцінному використанні інтелектуальної власності, а для цього мають бути створені матеріальні та організаційні передумови: механізм управління виробництвом наукомісткої продукції; умови для НДДКР і промислового освоєння результатів; маркетингові технології; структури, що дозволяють знаходити, накопичувати і використовувати в промислових цілях комерційно цінні ідеї; знання і вміння використання засобів правового захисту об'єктів інтелектуальної власності.

Аналіз даних Департаменту інтелектуальної власності показує, що ситуація з реєстрацією об'єктів інтелектуальної власності раніше нестабільна, не спостерігається активність вітчизняних фахівців в якості заявників на зовнішніх ринках.

Рішення завдання активізації створення та використання інтелектуальної власності, а також її комерціалізації, з нашої точки зору, вимагає вжиття заходів за двома основними напрямками:

- зміна державної політики по відношенню до інтелектуальної власності;
- реформування систем управління інтелектуальною власністю на підприємствах.

Останні 10 років для світової економіки характеризуються зростанням витрат на наукові дослідження. У розвинених країнах (30 країн) питома вага витрат на наукові дослідження становить 2,5-5% від сукупного ВВП. [2] В Україні цей показник становить 0,93%. [3]

З науково-аналітичної доповіді НАН України випливає, що політика європейських країн щодо наукомісткої продукції, як складова загальнодержавної політики, є протекціоністської. Чого не можна сказати про державну політику нашої країни.

Важливим напрямком інноваційної політики держави є створення умов для участі підприємців і розробників інновацій у міжнародному обміні. Однією з таких умов є наявність діючого механізму правового захисту інтелектуальної власності. Правова охорона інтелектуальної власності є фінансовим стимулом інвестування капіталу в новачі. Жоден інвестор не стане вкладати кошти в нову техніку, технологію якщо вона не захищена відповідними документами.

Для нашої країни характерен низький рівень комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності: кількість ліцензійних договорів складає всього 2,2-2,6% від кількості патентів. Стан справ у патентно-ліцензійної діяльності можна назвати критичним.

Негативна тенденція в процесі придбання та трансферу нововведень обумовлена відсутністю відповідної патентно-ліцензійної політики країни і необхідної нормативно-правової бази. Що стосується конкретних підприємств, то їх патентно-ліцензійна діяльність не порівнянна з даними про аналогічної діяльності іноземних компаній. Загальна кількість договорів на передачу прав інтелектуальної власності (прав на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей) за останні роки склало по Україні: придбано - 81 од., Передано - 27; за межами України 17 і 1 відповідно. [1] Це мізерно мало в порівнянні з розвиненими країнами.

Негативним фактором у становленні інноваційної моделі розвитку залишається проблема стимулів і мотивації людей творчої праці. За всі роки незалежності оплата праці творчих працівників значно нижче середньої по економіці. Диспропорції в оплаті праці не тільки веде до відтоку працівників зі сфери науки, але й не сприяє залученню в наукову сферу молодих фахівців.

Розглядаючи важелі стимулювання, необхідно звернути увагу на необхідність формування ринків збуту об'єктів інтелектуальної власності.

Що стосується конкретних підприємств, то головна увага має бути спрямована на створення внутрішнього механізму, здатного забезпечувати знаходження і використання у виробничих цілях комерційно цінних ідей, а також мотивації процесів накопичення інтелектуальної власності. Рішення цього складного завдання безпосередньо пов'язане з необхідністю змін в організаційній структурі управління підприємством, а також створення сучасної інформаційної системи, яка дозволяла б швидко знаходити комерційно цінні ідеї.

## Література

1. Федулова Л.І. Економіка знань - К., 2009 - 600 с.
2. Федулова Л.І., Андросук Г.О., Хаустов В.К. Інтелектуальна власність у національній інноваційній системі. Науково-аналітична доповідь, К.: 2010
3. Держкомстат України. [Електронний ресурс] - Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua>